

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньо-професійною програмою
«Міжнародні економічні відносини»

на тему: «**Удосконалення регіональної зовнішньоторговельної діяльності в сегменті туристичних послуг за умов дії ЗВТ з ЄС (на прикладі Одеського регіону)**»

Виконавець:

студентка факультету міжнародної економіки

Андрусенко Леонід Іванович

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Уханова Інна Олегівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ /підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Стійкий розвиток та функціонування економіки країни безпосередньо пов'язані з раціональним розвитком її галузей – максимально ефективне використання можливостей від природних та набутих конкурентних переваг є запорукою успіху на світовій економічній арені та підвищення якості життя громадян. Для України однією з перспективних галузей для подальшого розвитку можна вважати рекреаційну сферу. Особливо з даної точки зору відрізняється Одеський регіон. Міжнародного туризм має важливе значення для іміджу регіону, підвищення міжнародної прихильності до регіону та підвищення іміджу країни в цілому. Нові можливості, що відкриваються перед сферою туризму завдяки створенню ЗВТ з ЄС потребують дослідження та оцінки. Також туризм опосередковано впливає на інші, пов'язані з ним сфери життя та галузі господарства, створюючи робочі місця, підвищуючи попит на супутні товари та послуги.

Мета дослідження. визначення стану та вироблення пропозицій, спрямованих на удосконалення зовнішньоторговельної діяльності регіону в сегменті туристичних послуг за умов дії ЗВТ з ЄС.

Завдання дослідження:

- визначити поняття та особливості міжнародної регіональної торгівлі туристичними послугами;
- дослідити особливості регулювання зовнішньоторговельної діяльності в сегменті туристичних послуг;
- визначити методичні підходи щодо оцінки зовнішньоторговельної діяльності в сегменті туристичних послуг на рівні регіону;
- проаналізувати стан та динаміку показників зовнішньоторговельної діяльності в сегменті туристичних послуг Одеського регіону та визначити елементи, що потребують вдосконалення;
- проаналізувати чинники, що впливають на зовнішньоторговельну діяльність Одеського регіону в сегменті туристичних послуг в умовах дії ЗВТ з ЄС;
- розробити організаційні заходи щодо удосконалення зовнішньоторговельної діяльності в сегменті туристичних послуг Одеського регіону;
- визначити можливі напрямки імплементації туристичного досвіду країн ЄС для Одеського регіону для активізації зовнішньої торгівлі у цьому сегменті.

Об'єктом дослідження є зовнішньоторговельна діяльність Одеського регіону в сегменті туристичних послуг.

Предметом дослідження виступають теоретичні основи та організаційно-економічні рішення щодо удосконалення зовнішньоторговельної діяльності Одеського регіону в сегменті туристичних послуг за умов дії ЗВТ з ЄС.

Методи дослідження. У дипломній роботі було застосовано такі методи дослідження, як теоретичні положення економічної науки, наукові праці вітчизняних та закордонних вчених, присвячені проблемам міжнародної торгівлі туристичними послугами. При написанні роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи: узагальнення та синтезу, порівняльного, статистичного та економічного аналізу, графічні методи. Для обробки та аналізу даних використовувались комп'ютерні програми (пакет аналізу Microsoft Office Excel 2010).

Інформаційною основою дослідження виступають закони України, положення та конвенції міжнародних організацій в сфері туризму та інші нормативно-правові документи, монографічна та наукова література, Інтернет-джерела, статистична інформація Державної служби статистики України та Міністерства економіки.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (59 найменувань) та 3-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 103 сторінки. Основний зміст викладено на 90 сторінках. Робота містить 15 таблиць, 22 рисунків.

Публікації. Андрусенко Л.І. «Проблеми підвищення ефективності зовнішньої торгівлі туристичними послугами Одеського регіону» Ювілейний збірник наукових робіт за підсумками студентської конференції «Минуле, Сучасне, Майбутнє» – Одеса - 2018. –№8 – С. 48-52; Андрусенко Л.І. «Проблеми та перспективи підвищення міжнародної конкурентоспроможності туристичних послуг підприємств Одеського регіону» // «Проблеми розвитку малих відкритих економік» - Житомир -2018- С.224-229; Андрусенко Л.І. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємство-регіон: монографія //За ред. Ю.Г. Козака, І.О. Уханової –Київ, ЦНЛ, 2019- С.65-75.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретико-методологічні основи дослідження зовнішньоторговельної діяльності в сегменті туристичних послуг**» розглянуто сутність поняття міжнародної туристичної послуги, систему законодавчого регулювання міжнародної туристичної сфери на національному та міжнародному рівнях, методичні підходи оцінки зовнішньоторговельної діяльності в сегменті туристичних послуг.

У другому розділі «**Аналіз зовнішньоторговельної діяльності Одеського регіону в сегменті туристичних послуг**» проаналізовано зовнішньоторговельну діяльність Одеського регіону в сегменті туристичних послуг, її потенціал, показники зовнішнього туризму регіону та їх динаміку, проведено SWOT-аналіз для оцінки сфери торгівлі міжнародними туристичними послугами регіону, та можливості її розвитку.

У третьому розділі «*Напрямку удосконалення зовнішньоторговельної діяльності Одеського регіону в сегменті туристичних послуг за умов дії положень ЗВТ з ЄС*» розглянуто перспективи використання можливостей, що відкриваються в наслідок створення ЗВТ з ЄС, впровадження організаційно-регулятивних засобів, запропоновано імплементацію європейського досвіду в галузі міжнародного туризму, зокрема підвищення інформатизації галузі, інтеграції до світових туристичних мереж, а також розвитку wellness-туризму та спеціалізованих туристичних подорожей.

ВИСНОВКИ

У результаті аналізу широкого спектра теоретичних та аналітичних джерел щодо удосконалення зовнішньоторговельної діяльності Одеського регіону в сегменті туристичних послуг зробимо такі висновки:

1. Зовнішня торгівля туристичними послугами являє собою експорт послуг, що надаються суб'єктами туристичної діяльності України іноземним споживачам, та імпорт послуг, наданих іноземними суб'єктами туристичної діяльності громадянам України за кордоном. Сектор туристичних послуг представляє собою систему взаємопов'язаних видів економічної діяльності, до яких відносяться забезпечення проживання в готелях визначеної категорії та харчування, рекреаційне, транспортне та екскурсійне обслуговування, надання страхових послуг та послуг туристичних агенцій.

2. Діяльність суб'єктів туристичного бізнесу регулюється Всесвітньою туристичною організацією (ВТО), головною задачею якої є налагодження і координація діяльності міжнародних туристичних організацій. Правову основу міжнародного співробітництва в галузі туризму саме в Україні становлять міжнародні договори України, укладені відповідно до закону «Про міжнародні договори України». Наша країна бере участь у діяльності міжнародних туристичних організацій відповідно до міжнародно-правових зобов'язань та статутних документів відповідних організацій.

При дослідженні розвитку туристичного сектору дуже важливим є визначення сукупності показників, які зображають кількісний обсяг реалізації туристичних послуг та їх якісний складник. Систему показників розвитку сфери туризму для країни, на основі опрацьованих літературних джерел слід поділити на такі групи: показники обсягів та напрямів туристичних потоків; показники економічної ефективності туризму; показники ефективності туристичної діяльності на рівні підприємств сфери; показники оцінки стану туристичної інфраструктури; показники

розвитку туристичної сфери на національному рівні. Однак щоб можна було визначити та оцінити загальну ефективність туристичного сектору певного регіону, треба задіяти методіку, яка би змогла дати оцінку усіх показників (прямого, непрямого економічного ефекту, а також і соціального) у їх взаємодії та охарактеризувати загальну ефективність туристичної галузі. У цьому випадку можна використати метод DEA (Data Envelopment Analysis). Він дозволяє визначити ефективність галузі при великій кількості різноманітних вхідних та вихідних даних.

3. Найбільший рекреаційно-ресурсний потенціал Одеської області продемонстрували Татарбунарський і Білгород-Дністровський райони та місто Одеса, що свідчить про їх високу забезпеченість природними та історико-культурними рекреаційними ресурсами. Найнижчі сумарні оцінки отримали Фрунзівський, Велико-Михайлівський, Котовський і Ширяївський райони.

4. Одеська область стала значно більш привабливою для туристів з 2015 р. Головним чинником такого різкого росту стало те, що головний курорт України, Крим, перестав бути доступним. Тобто кількість туристів зросла здебільшого завдяки внутрішнім туристам. Також девальвація національної валюти спричинила спад виїзного туризму: в 2015 р. виїзний туризм скоротився на 55%, порівняно з 2014 роком. Починаючи з 2015 спостерігається стрімкий ріст туристичних потоків до Одеської області. В 2018 р. темпи росту дещо вповільнився, але сама тенденція до росту туристичних потоків збереглася.

5. В 2017 році порівняно з 2016-м туристичний потік в Одеську область зріс майже на 1 млн. осіб. 2018 року передбачається приїзд до Одеського регіону близько 6,3 млн. туристів. За 2017 р. місцеві бюджети за цей період 9 млн. грн. туристичного збору - порівняно з 2016 роком надходження зросли майже на 2 млн. грн. Щодо туристичного збору, за 2017 рік його сума до місцевих бюджетів збільшилася на 25%. За 2017 р. туристичний збір в Одеській області становив 9 063,98 тис. грн. За перше півріччя 2018 р. сума туристичного збору в Одеському регіоні зросла на 24,1%.

6. Не зважаючи на політичний конфлікт, найбільше зовнішніх туристів приїжджає з Російської Федерації. Разом із Молдовою, Росія забезпечує 30% іноземних туристів в Одеській області. Наступні 8 країн за найбільшою відвідуваністю – 7%. Це говорить, про те, що структура зовнішніх туристів недостатньо диференційована і потрібно направляти сили на залучення туристів з інших країн світу.

7. Частка прямих надходжень до ВРП від туристичної галузі в Одеському регіоні значно вище, ніж в середньому по Україні, що означає, по-перше, що туристичний сектор в Одеському регіоні досить розвинений, по-друге, що він є важливим для економіки регіону. Однак зовнішня торгівля туристичними послугами Одеського регіону займає стабільно невелику частку в загальній структурі зовнішньої торгівлі послугами (3-6%), частка імпорту туристичних послуг переважає експорт, в натуральному вираженні – навпаки. Також важливою є тенденція до зростання частки імпорту, що є позитивною тенденцією.

8. За методологією проведення SWOT-аналізу до сильних сторін туристичної галузі Одеського регіону, що сприяють розвитку зовнішньої торгівлі послугами у цьому секторі з країнами ЄС можна віднести: сприятливі кліматичні та географічні

умови, багату історію, культурну базу, чітко виражений імідж міста. Але існують і певні серйозні обмеження, що перешкоджають розвитку Одеського регіону як популярної туристичної дестинації для іноземних туристів: значний розбіг між привабливістю природно-рекреаційних ресурсів та забезпеченістю об'єктами туристичної інфраструктури в Одеському регіоні, недостатня інфраструктура спостерігається у розвитку ділового туризму, кадрова забезпеченість туристичного сектору. Серед позитивних зовнішніх факторів, тобто можливостей, які можна використати для розвитку зовнішньоторговельної діяльності з країнами ЄС у сфері туристичних послуг, можна відзначити ряд таких: підписання Угоди про асоціацію України з ЄС, та створення Зони вільної торгівлі(ЗВТ) між Україною та ЄС, що передбачено цією Угодою та стрімкий розвиток у світі дешевих авіаліній, так званих «лоу-костів», та зокрема створення «лоу-кост»-рейсів, до різних міст України.

9. Запропоновано використання перспектив інтеграції з ЄС, що надаються Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та зокрема створенням Глибокої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі; приведення технологічної складової туристичної галузі Одеського регіону у відповідність із тенденціями розвитку на туристичному ринку ЄС за допомогою інтеграції суб'єктів туристичної діяльності до світових туристичних мереж (Peakwork) та використання динамічного пакетування туристичного продукту.

АНОТАЦІЯ

Андрусенко Л.І., «Удосконалення регіональної зовнішньоторговельної діяльності в сегменті туристичних послуг за умов дії ЗВТ з ЄС (на прикладі Одеського регіону)»,
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за магістерською програмою «Міжнародні економічні відносини»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2018 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є зовнішньоторговельна діяльність Одеського регіону в сегменті туристичних послуг.

Досліджено теоретичні основи зовнішньоторговельної діяльності туристичними послугами. Визначено поняття регіональної зовнішньоторговельної діяльності в сегменті туристичних послуг. Узагальнено головні чинники, що впливають на таку торгівлю, викладено методики оцінки показників зовнішньої торгівлі туристичними послугами на рівні регіону.

Проаналізовано зовнішньоторговельну діяльність Одеського регіону у сфері туристичних послуг. Проведено SWOT-аналіз Одеського регіону з метою виявлення сильних та слабких сторін, а також можливостей та загроз при удосконаленні зовнішньоторговельної діяльності в туристичній сфері за умов дії ЗВТ з ЄС.

Запропоновано напрями вдосконалення міжнародної торгівлі туристичними послугами у межах ЗВТ з ЄС на рівні Одеського регіону, розроблено заходи щодо оптимізації організаційно-регулятивних складових галузі, зокрема шляхом імплементації релевантного досвіду країн Європейського Союзу.

Ключові слова: зовнішня торгівля туристичними послугами, в'їзний туризм, виїзний туризм, чинники впливу на зовнішню торгівлю туристичними послугами, регіон, ВРП, Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС.

ANNOTATION

Andrusenko L.I., "Improvement of regional foreign trade activity in the segment of tourist services under the conditions of FTA with EU (for example, the Odessa region)",
thesis for master's degree in specialty 292 "International economic relations" under the master's program "International economic relations",
Odessa National Economic University
Odessa, 2018

Master's qualification work consists of three sections. The object of research is the foreign trade activity of the Odessa region in the segment of tourist services.

The theoretical bases of foreign trade activity by tourist services are researched. The concept of regional foreign trade activity in the segment of tourist services is defined. The

main factors influencing such trade are summarized, methods of estimation of indicators of foreign trade in tourist services at the regional level are described.

Analyzed the foreign trade activity of the Odessa region in the field of tourist services. SWOT-analysis of the Odessa region was conducted in order to identify the strengths and weaknesses, as well as opportunities and threats to improve foreign trade activities in the tourism sector under the conditions of FTA with EU.

The directions of improvement of international trade in tourist services within the FTA with EU on the level of region were proposed, measures for optimization of organizational and regulatory components of the industry were elaborated, in particular through the implementation of relevant experience of the countries of the European Union.

Key words: foreign trade in tourist services, inbound tourism, outbound tourism, factors influencing foreign trade in tourist services, region, PPP, Free trade area between Ukraine and EU.